

YAŞLI BİR BEDENDE GENÇ BİR KAFA

RECEP BİLGİNER*

Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu toplantılarında, yan yana otururduk. Az konuşur, ama, öz konuşurdu. Engin kültürünü, ölçülü çıkışlarla, yerinde değerlendirirdi. Düşüncesini, sözü dolaştırmadan, yalın biçimde ortaya koyardı.

Takdir edilecek bir başka yanı da, yönetim kurulu toplantılarına, akşamdan, katılmasıydı.

Bu toplantılarda, gerek konuşulan konular, gerekse konuyu uzaktan ilgilendiren, ya da ilgilendirmeyen konular hakkında, sık sık, kulağına eğilir, sorular sorardım. O da, görüşmelerin düzenini bozmadan, cevabını kulağıma fısıldar, ya da önündeki kâğıda yazar, gösterirdi. Kendisinden çok yararlandım.

Mevlâna'dan Fuzûlî'ye, Fuzûlî'den Namık Kemal'e uzanan yolda, edebiyatımızın ölümsüz mısralarını, ezbere söylerdi. Hafızası, hep, dipdiriydi.

Ölümünden bir hafta önce, Atatürk Kültür Merkezi'ndeki odasında, O'nu, ziyaret etmiştim. Bir kaç gün sonra toplanacak "III. Türk Kültürü Kongresi"nden söz ettik. Benim sunacağım bildirinin adını, içerik özeti-ni, ayrıntılarıyla biliyordu. Sakin duruşunun, gülümseyen bakışlarının gerisinde, bu kongreyi çok önemseydiğini sezdim.

O ziyaretimde elimde, sarı bir zarf vardı. Yanından ayrıldıktan bir kaç saat sonra, o zarfı odasında unuttuğumu sanarak geri dönmüştüm. Zarf, rahmetlinin odasında da yoktu. Bana, "sarı bir zarf değil miydi" diye sordu. Sonra da zarfın enini boyunu söyledi. Dikkati, hafızasına işleyecek kadar şaşmıyordu demek.

Uzun sayılabilecek yaşamında, zaman, bedenini, kısmen de olsa yıpratmıştı, ama, beynine dokunamamıştı. Açıkçası, beyin hücreleri, beden hücrelerinden çok daha genç kalmıştı. Belki de, bu hep okumanın, hep, okumuş olduklarını özümsemiş olmasının bir sonucuydu.

Keşke, bu tür beyinleri saklayacak bir galeri olsa!

* Atatürk Kültür Merkezi, Müzik-Sahne ve Perde Sanatları Bilim ve Uygulama Kolu Üyesi.

Manevî Kimliği

İnsanların manevî kimliğini, geride bıraktığı eserleri tanımlar. Düşüncesinin kökeninde, dünya görüşü saklıdır. Yani insan, hangi düşünce kökeninden geliyorsa, kimliğini o belirler.

Rahmetli Ord. Prof. Aydın Sayılı ustamızın, çeşitli nitelikteki eserleri, isim dizisi olarak çok yer tutar. Bu eserler, içerik yönünden uzmanlarınca, elbette, değerlendirilecektir.

Ben, bu eserlerden, sadece birinin üzerinde durmak istiyorum.

Atatürk Kültür Merkezi'nin dört ayda bir yayımladığı *Erdem* dergisi, bir kitaplığı zenginleştirecek niteliktedir. İçeriği, düzenlenmesi, baskı tekniği ile çok önemli bir dergi. Bazı sayılarını yeniden inceledim. Her bir sayının yapraklarını çevirdikçe, yeniden, engin bir bilgi denizinin içine girip çıkar gibi oldum.

Nur içinde yatsın, çok değerli hocamız, Ord. Prof. Aydın Sayılı'nın o genç beyninin üstün zevkinin eseridir bu dergi. "Hoca, derginin bu sayısı da çok güzel olmuş" denildiğinde, ta gözlerine kadar yansıyan mutlu bir gülümseme yayılırdı yüzüne. Onun ısrarlı takibinin, her yazıyı titizce inceleyişinin büyük payı var bu sonuçta. Elbette, dergi hazırlık komisyonu üyelerinin uyumlu ve bilgili çalışmalarının değerli katkıları da saygıyla anılmalıdır.

Rahmetli Aydın Sayılı, derginin birinci cildinin birinci sayısında "Yayına başlarken" başlıklı tanıtım yazısında bakın ne diyor:

"... En geniş anlamıyla, Türk kültürünü, millî kültürümüzü temsil etmeyi benimsemek suretiyle *ERDEM* dergisi, hiç şüphesiz, büyük bir ülkü, çok şerefli bir görevi üzerine almış bulunmaktadır. Hatta, şerefli olmak ötesinde, burada, aynı zamanda, kutsal bir görevi de üstlenmesi söz konusudur. Çünkü Atatürk Kültür Merkezi'nin dergisi olmak, Atatürk'e lââyık bir dergi olmayı amaçlamak demektir."

Rahmetli Aydın Sayılı, çağdaş düşüncede bir Atatürkçü olarak, millî kültürü benimsemeyi şerefli bir görev sayıyor. Hattâ, bunun ötesinde, kutsal bir görev olduğunu vurgulayarak, millî kültürü, vazgeçilemez, değiştirilemez bir ülkü saydığını perçinliyor. Bu düşüncelerini de "Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür" ilkesine bağlıyor.

Sayılı hocanın bu düşünceleri, zaman aşımına uğramadan, uğratılmadan ileriye doğru akıp gidecek bir anlam taşımaktadır. Son yıllarda, bir yandan yabancı kültüre teslimiyet, öte yandan gemi aızıya almış bir kültür yozlaşması ortalığı toz dumana katmış olsa bile.

Erdem, kendi adına lâıyk olarak, bu yozlaşmanın önüne, bir kale gibi dikilmiştir. Dikilmeye devam etmelidir; daha yaygınlaşarak, daha çok kitlere ulaşp seslenerek.

Yukarıda, rahmetlinin çağdaş bir Atatürkçü olduğuna değinmiştim. Sayılı, *ERDEM*'in altıncı cilt, onyedinci sayısında Atatürk'ün kültür anlayışını benimsemiş bir aydın kişi olarak konuyu daha da açar. Atatürk'ün, Afet İnan'ın anılarında yer alan düşüncelerini yorumlar, kendi kendine tartışır. Millî kültürün sınırlarını çizerken, bunun statik kalma anlamına gelmediğini, gelmemesi gerektiğini, millî kültürün de kendi öz benliğini yitirmeden, evrensel kültür kervanında kalması gerektiğini vurgular.

Bilindiği gibi Atatürk, daha 1936 yılında kültürün tanımını şöyle yapmıştır:

— “Kültür; okumak, okuduğunu anlamak, görebilmek, görebildiğinden mâna çıkarmak, uyanışa gelmek, düşünmek; zekâyı terbiye etmektir. Kültür, insan olabilmek için bir aslî unsurdur.”

Ne yazık ki, günümüzün medyası ve sınav maratonu, ezberci gençlik yetiştirmeye yöneliktir.

Rahmetli, millî kültürün korunması konusunda, millî kültürün çağın gerisinde kalmanın bir gerekçesi sayılması tehlikesine karşı, uyarıcı açıklamalar yapıyor. Bu bağlamda, millî kültür denince, değışmeyen, durağan bir kültürün düşünüldüğünün üzerinde durarak diyor ki: “Geçmişten kopmadan geleceğe uzanmak söz konusudur.”

Bu düşüncenin temelinde şöyle bir eğilim yatmaktadır. Değişen dünyaya ayak uydurmak, genellikle, kültürümüzden kopma tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Bunun sonucu, benliğimizi kaybetmek demektir.

Sayılı Hocamız, çıkış yolunu, Atatürk'ün 1921 yılında Ankara'da topladığı Millî Eğitim Kongresi'ndeki nutkunda bulmaktadır: Atatürk, nutkunda millî kültürden kopmamanın çerçevesini, şöyle çiziyor: “Bize özgü vasıflarımızla hiçbir ilişkisi olmayan, yabancı fikirlerden, Doğu'dan ve Batı'dan gelen tüm etkilerden tamamen uzak, millî ve tarihi seciyemizle uyumlu bir kültür.” Çünkü, diye ekliyor Atatürk, “Bu millî dehamızın tam bir şekilde gelişmesi ile sağlanabilir”.

Atatürk'ün millî kültür konusundaki sözlerini, cümle cümle, kelime kelime açıklayan Sayılı, genel kanısını şöyle noktalar: Millî kültürümüzün düşünümsel kesiminde ve özellikle bu kesimin temelinde dinamizm, tamamen ön plânda olmak üzere, düşünölmek durumundadır. Kültürde ve uygarlıkta böylelikle, ilerleme ve düzey farklılığı somutlaşmış olmakta, sa-

rih anlam kazanmak yoluna girebilmektedir. Böylece, Atatürk'ün, "Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız" dediği zaman, millî kültürümüzün özellikle bu kesimine atıf yapmakta olduğu görülmektedir. Daha doğrusu, bu noktayı Atatürk'ün bu kadar kuvvetle vurgulayabilmiş olmasının nedenini, millî kültürde düşünümsel kültüre çok belirgin bir şekilde büyük, önemli bir yer ayırmış olması durumunu dikkate alınca, kendiliğinden, açıklık kazanmaktadır.

".. Zihinlerdeki biçimi ile kültürün özümlemesi ve bütünleşmiş bilgi birikimi mahiyetini taşıması tabii olacağından, özellikle bu anlam ve şekliyle kültür, genellikle değer yargısı eşliğinde düşünölmek durumundadır."

Bunları düşünebilen ve kaleme dönebilen bir beyin nasıl, birden durabilir. Bilim-költür konularında, durmadan ışık saçan bir düşünce düzeyi, nasıl oluyor da, ölüm denilen kaçınılmaz gerçeikle, bir anda yok olabiliyor.

Ama, çoğunlukla, ölüm karşısında, bizi acılardan arındıran teselliler buluyoruz. Artık aramızda yaşamayan yakınlarımız, sevdiklerimiz, saydıklarımız, bize ya anılar bırakıyor, zaman zaman onları anıyoruz, ya da geride eserler bırakıyorlar, onlardan yararlanıyoruz. Rahmetli Aydın Sayılı Hocamız, bunlardan biridir. Kendisi öldü, fikirleri yaşıyor, yaşayacak. Eserleri var, yazıları var arkasında bıraktığı, onlar, okuyanlara, üzerinde düşünönlere ışık saçacak.

Tanrı'nın rahmeti üzerine olsun.